

Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej 16
ISSN 1898-4215; e-ISSN 2544-3143
Copyright © by Olga Lesicka
Creative Commons: Uznanie Autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL)
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>
<https://doi.org/10.31338/2544-3143.si.2023-16.6>

Olga Lesicka
Uniwersytet Warszawski
o.lesicka@uw.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3780-3133>

METAFORA W ROSYJSKIEJ TERMINOLOGII EKONOMICZNEJ
JAKO SPOSÓB PRZEDSTAWIANIA ZNACZEŃ SPECJALISTYCZNYCH
W UJĘCIU KOGNITYWNYM. ZARYS PROBLEMU

**The Metaphor in the Russian Economic Terminology
as a Way of Representing Specialist Meanings
from the Cognitive Point of View. An Outline of the Problem**

Abstract

The article aims to present the phenomenon of the metaphor in relation to economic terms in the form of metaphors in Russian (English and Polish) from the cognitive perspective. A metaphor in the terminology is a quite complex structure which combines the objective reality represented by its designatum and the reflection of common social-communicative practice. Combining in such a term two opposing trends – precision and explicitness, which are congruent with terminological signs from the definite sphere of science and professional practice, as well as figurativeness, indefiniteness, and vulnerability to interpretation, which are typical for the metaphor make them a sign from the border of language and speech (*langue* and *parole*). The cognitive approach to analysing of such signs will enable understanding the tendencies in the conceptualisation of specialist notions and considering them in different specialist and non-specialist contexts.

Keywords: term, metaphor, sign, cognitive linguistics, conceptualisation, context

Wstęp

Rzeczony rozwój metafory we współczesnej rosyjskiej terminologii ekonomicznej nastąpił w dużym stopniu pod wpływem języka angielskiego. Duże znaczenie miał tu szereg czynników pozajęzykowych, takich jak transformacja ustrojowa, przejście na gospodarkę rynkową oraz włączenie procesów ekonomicznych, politycznych, społecznych i kulturowych w globalny system funkcjonowania świata z towarzyszącą przestrzenią informacyjną. Włączenie się języka rosyjskiego i jego użytkowników w procesy globalnej komunikacji spowodowało zmiany w systemach terminologicznych wielu jego subjęzyków specjalistycznych, szczególnie tych obszarów, które najszybciej poddane zostały procesom transformacyjnym. Polegało to nie tylko na pojawianiu się w nich nowych terminów, będących konceptualizacją zupełnie nowych pojęć, ale też przyjmowaniu pewnej określonej tendencji w rozwoju terminologii. Po lawinowym zapożyczaniu nowych terminów w postaci pożyczek formalno-semantycznych, przenikających do języka rosyjskiego zarówno z obcą formą, jak i treścią w pierwszych latach transformacji, przyszedł czas na bardziej przemyślane i uporządkowane działania, polegające na coraz częstszym przyjmowaniu (właściwie – tłumaczeniu) nowych pojęć z wykorzystaniem środków języka rodzimego. W ten sposób duża część nowych terminów weszła do systemu rosyjskiego subjęzyka ekonomii w wyniku zastosowania mechanizmu kalkowania, czyli odwzorowania semantyki w ramach określonego obcojęzycznego wzoru (struktury) – semantycznego, słowotwórczego, frazeologicznego, gramatycznego. Dużą reprezentację wśród zapożyczonych w ten sposób nowych jednostek terminologicznych stanowią terminy w formie metafor, które są jednak czymś więcej niż tylko odpowiednikiem słowa istniejącego równolegle w języku angielskim. Razem ze znaczeniem i przenośną formą przyjmują one również określony sposób konceptualizacji doświadczeń abstrakcyjnych, który do niedawna był traktowany jako domena literatury pięknej i poezji, pełniąc funkcje estetyczne. Obecnie, w świetle badań językoznawstwa kognitywnego, metafora nie jest już traktowana jako jedna z figur retorycznych. W niniejszym artykule będę starała się odpowiedzieć na pytania, jaką rolę w procesie poznawczo-językowym odgrywa metafora i dlaczego rośnie liczba terminów w formie metafor w – nie tylko rosyjskim – subjęzyku ekonomii.

W poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytania będę opierała się na materiale faktograficznym, który został wyekscerpowany z tekstów

ekonomicznych w wydaniu papierowym i internetowym oraz ze słowników specjalistycznych. Wydania papierowe to głównie specjalistyczne miesięczniki poświęcone różnym zagadnieniom ekonomii oraz nurtom teorii ekonomicznej (głównie „Экономист” i „Вопросы экономики”) z ostatnich lat. Istotne znaczenie tych źródeł z badawczego punktu widzenia polega na tym, że w publikowanych w nich tekstach – dzięki pracy redaktorskiej – stosowane są terminy znormalizowane (przynajmniej na poziomie uzualnym), które skutecznie funkcjonują w specjalistycznej komunikacji oraz stały się elementem systemu terminologicznego. W tekstach publikowanych w formie cyfrowej występuje większe zróżnicowanie form niekiedy tych samych terminów lub ich dublety, co z jednej strony komplikuje badania, a z drugiej – czyni je ciekawszymi ze względu na możliwości interpretacyjne ich znaczeń oraz porównania form. Ważnym źródłem w zbieraniu i analizowaniu materiału są słowniki specjalistyczne¹ oraz liczne słowniki wyrazów obcych, które pomimo pracy normalizacyjnej mogą jednak zawierać terminy już nieaktualne. Dlatego praca nad materiałem terminologicznym wymaga ciągłej aktualizacji zarówno w słownikach (w wersji drukowanej, ale też coraz częściej – wersji cyfrowej, jak np. academic.ru²), jak i w publikowanych cyfrowo i tradycyjnie tekstach. Przykłady terminów w formie metafor występują w pracy w trzech językach, z których pierwszy to termin w języku wyjściowym, czyli rosyjskim; drugi – to anglojęzyczny prototyp, z którego termin został zapożyczony oraz trzeci – ekwiwalent polskojęzyczny, który pełni w tym zestawieniu funkcję pomocniczą. Porównanie ekwiwalentów zapożyczonego terminu anglojęzycznego w dwóch językach-biorcach, rosyjskim i polskim, może pomóc w interpretacji treści zawartej w metaforze oraz dostrzec specyfikę jej adaptacji na gruncie obu języków.

Metafora w terminach ekonomicznych z punktu widzenia teoretycznych założeń językoznawstwa kognitywnego

Zjawisko metafory budzi zainteresowanie badaczy niezmiennie od drugiej połowy XX wieku, a konkretnie od lat osiemdziesiątych, kiedy

¹ Przykładowo: *Бизнес Оксфордский толковый словарь*, Москва 1995; *Финансы – толковый словарь*, Москва 2000; *Словарь Банковского дела*, Москва 2001, i inne.

² <https://dic.academic.ru/> [dostęp: 3.08.2023].

amerykański językoznawca George P. Lakoff zaczął rozwijać teorię językoznawstwa kognitywnego i w 1980 roku wydał wspólnie z Markiem Johnsonem ważną dla świata naukowego książkę *Metaphors We Live By*³. Od tego czasu metafora stała się podstawowym pojęciem kognitywnej teorii języka, nie tylko osiągając w niej status najważniejszego fenomenu języka wśród innych zjawisk, ale też uzyskując rangę nieporównywalną do tej, którą nadaje jej większość innych teorii językoznawczych, logicznych czy filozoficznych⁴. Świadczy o tym lawinowe zainteresowanie tym zjawiskiem oraz bardzo duża liczba publikacji na świecie na temat metafory. W nieco anegdotyczny sposób potwierdza to opinia amerykańskiego literaturoznawcy, Wayne'a C. Booth'a, który już w 1978 roku obliczył, że w roku 2039 liczba badaczy metafory przekroczy liczbę ludzi na ziemi⁵. Należy zatem postawić pytanie, skąd bierze się niesłabnący potencjał badawczy tego zjawiska? Wydaje się, że tyle lat badań nad metaforą oraz liczba prac powstałych na jej temat nie pozostawia już wiele nowego do okrycia. Niemniej jednak samo założenie językoznawstwa kognitywnego czyni z metafory właściwie niewyczerpalne źródło nowych odkryć badawczych i ich interpretacji.

Z perspektywy językoznawstwa kognitywnego metafora przestaje być jedynie środkiem stylistycznym czy retorycznym. Analizowana do tej pory jako zjawisko przede wszystkim językowo-semantyczne, dzięki badaniom George'a Lakoffa i Marka Johnsona staje się podstawową kategorią pojęciową, związaną bezpośrednio z myśleniem i działaniem człowieka w świecie⁶. Wynika to z przekonania kognitywistów, że metafora, czy raczej metaforyczne myślenie (lub nawet myślenie za pomocą obrazów⁷) jest właściwością naszego umysłu i jest nieodłącznym elementem procesów poznawczo-językowych. Myślimy więc metaforycznie, a metafory, którymi posługujemy się na co dzień, wpływają na nasz sposób postrzegania, myślenia

³ G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago 1980, polskie I wydanie: *Metafory w naszym życiu*, przeł. i wstęp T.P. Krzeczowski, PIW, Warszawa 1988 (Warszawa 2010²).

⁴ A. Burzyńska, *Kognitywna teoria metafory w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, [w:] *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Katowice 2001, s. 109.

⁵ M. Głowiński, *Metafora, demetaforyzacja, konteksty*, [w:] *Studia o metaforze II*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, Wrocław 1983, s. 89.

⁶ R. Tokarski, *Słownictwo jako interpretacja świata*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 359.

⁷ Л.М. Алексеева, *Термин и метафора*, Пермь 1998, s. 29.

i działania⁸. Ten sposób postrzegania metafory sytuuje ją we wspólnym obszarze języka i psychologii, ponieważ znaczenia (w tym wypadku przenośne) są sposobem konceptualizacji rzeczywistości, w tym doświadczeń abstrakcyjnych⁹ i choć pojawiają się w naszym umyśle, ulegają utrwaleniu w otaczających nas realiach społecznych. Można zatem przypuszczać, że skoro metafora jest naturalnym skutkiem współdziałania myślenia (poznania) i języka, jej potencjał twórczy jest w zasadzie niewyczerpany, ponieważ użytkownicy języka będą nadawać znaczeniom formę przenośną dla zobrazowania otaczającej ich i zmieniającej się stale rzeczywistości.

Wynika z tego szereg wniosków istotnych dla badania wybranej przeze mnie problematyki. Po pierwsze, założenie, że metafora jako sposób konceptualizacji doświadczeń jest właściwością naszego myślenia, powoduje, że realizuje ona swój potencjał w obszarze całego języka, przez co rozumiem nie tylko język jako prymarny system modelujący, który wyraża określony model świata jego użytkowników. Obejmuje to również jego wtórne systemy, jak chociażby interesujący mnie subjęzyk ekonomii. Potwierdza to zresztą analiza materiału językowego, która wykazuje, że sposób konceptualizacji pojęć specjalistycznych za pomocą metaforycznej formy jest jego nieodłączną częścią. A zatem możemy założyć, że w zebranim materiale egzemplifikacyjnym w postaci rosyjskojęzycznych terminów ekonomicznych w formie metafor znajduje potwierdzenie założenie językoznawstwa kognitywnego o uniwersalnym charakterze metaforyzacji w procesach poznawczo-językowych, ponieważ obejmuje ona również takie subjęzyki, które do niedawna były uznawane za niefiguratywne¹⁰. Po drugie, ważnym aspektem metafory jest jej funkcjonalizm, a zatem należy odpowiedzieć sobie na pytanie, w jaki sposób ona powstaje (lub jest tworzona) i jakie są jej funkcje. Jest to pytanie niezwykle istotne w odniesieniu do tak specyficznych

⁸ G. Lakoff, M. Johnson, *Metafory w naszym życiu...*, op. cit., s. 7, 29 (wyd. II); А.П. Чудинов, Э.В. Будаев, *Когнитивная теория метафоры на современном этапе развития*, „Вопросы когнитивной лингвистики” 2007, № 4, s. 54.

⁹ A. Gemel, *Codziennosc metafory w perspektywie kognitywistycznej. Próba krytycznej analizy*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2016, t. 1, nr 2, s. 174, 179; A. Gomoła, *Zbieżność terminów a zbieżność pojęć. Ucieleśnienie w językoznawstwie kognitywnym i teologii feministycznej*, [w:] *Termin w językoznawstwie*, red. D. Brzozowska, W. Chłopicki, Kraków 2012 (Język a komunikacja, 31).

¹⁰ Н.Ю. Бородулина, *Метафора в экономике vs экономическая метафора*, „Филологические науки. Вопросы теории и практики” 2015, № 2(44), п. 1, s. 40.

znaków jak terminy specjalistyczne. Analiza materiału językowego daje odpowiedź na pytanie, dlaczego terminy, które z zasady powinny charakteryzować się stałością i eksplicytnością swojego znaczenia, przyjmują formę metafory, będącej z natury swojej niejednoznaczną. Trzeci wniosek dotyczy założeń językoznawstwa kognitywnego wobec kontekstu lub inaczej: dyskursu, który ma kluczowe znaczenie dla praktycznej realizacji języka, w tym interesujących mnie znaków terminologicznych, ponieważ cała gramatyka kognitywna oparta jest na uzusie językowym¹¹. Ta zasadnicza zmiana podejścia do uzusu językowego (lub też *parole* w rozumieniu de Saussure'a) jest charakterystycznym wyznacznikiem teorii poststrukturalistycznych i stanowi kolejny ważny aspekt dotyczący funkcjonowania terminów specjalistycznych zarówno we właściwych im kontekstach specjalistycznych, jak i pozaspecialistycznych.

Rozwijając wskazane powyżej wnioski, należy zacząć przede wszystkim od określenia specyfiki interesujących mnie znaków, czyli rosyjskojęzycznych terminów w formie metafor jako sposobu konceptualizacji struktur pojęciowych z językowymi w sferach profesjonalnych z perspektywy kognitywnej. Terminy w formie metafor pełnią w języku specjalistycznym takie same funkcje, jak wszystkie inne terminy, czyli kognitywno-praktyczną, określającą przedmioty i zjawiska w sposób logiczny oraz komunikacyjną, zapewniającą porozumiewanie się w sferach specjalistycznych. Choć jak każdy inny termin posiada on swoją definicję, to jednak jego metaforyczna forma może powodować, że jest on traktowany jako pewien nienormatywny wariant modelowego terminu konwencjonalnego, a zatem właściwy raczej slangowi zawodowemu lub żargonowi profesjonalnemu. Problem z określeniem przynależności współczesnych terminów ekonomicznych w formie metafory do znormalizowanego systemu terminologicznego lub żargonu, a mówiąc prościej – określenie, jaki znak może zostać uznany za terminologiczny, jest obecnie diskutowany w środowisku lingwistów i terminologów¹².

Brak powszechnie przyjętej definicji terminu spowodowany jest szeregiem przyczyn, wśród których można wymienić między innymi 1) globalną dynamikę rozwoju poszczególnych obszarów wiedzy i działalności

¹¹ R.W. Langacker, *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 2009, s. 611.

¹² *Termin w poznaniu i komunikacji. Dyskusja panelowa, Kraków, 17 marca 2010*, [w:] *Termin w językoznawstwie...*, op. cit., s. 17–46.

profesjonalnej, za którą „nie nadaża” działalność normalizacyjna w postaci kolejnych wznowień słowników specjalistycznych oraz pracy komitetów i zespołów odpowiedzialnych za normalizację terminologii; 2) interferencję dyskursów, która skutkuje polisemią terminów oraz rozmyciem ich granic znaczeniowych, oraz 3) istotne znaczenie kontekstu (uwzględniającego użycia uzualne) w interpretowaniu ich znaczeń. Brak jednoznacznego stanowiska w sprawie określenia miejsca i roli terminu w języku odzwierciedla również równoznaczne stosowanie przez naukowców i specjalistów takich określeń, jak termin naukowy, fachowy, specjalistyczny, zawodowy, techniczny, a nawet pojawienie się takiego fenomenu jak termin potoczny¹³.

Na tym tle terminy ekonomiczne w formie metafor trudno będzie jasno sklasyfikować ze względu na ich przynależność do potocznej lub naukowej odmiany języka. Z punktu widzenia przyjętych definicji terminu, znaki te można uznać za elementy tworzące określony obszar wiedzy¹⁴, ponieważ posiadają one określoną specjalistyczną treść i służą jako instrument poznania, a zatem realizują funkcję poznawczą (kognitywną). Zastrzeżenie może budzić ich przenośna forma, której recepcja uzależniona jest często od kontekstu, posiadanie przez nich konotacji oraz podatność na interpretację, co w rezultacie może skutkować zniekształceniem treści. Przenośna (a w szczególności frazeologiczna) forma terminu może w oczach niektórych badaczy nie licować z powszechnie przyjętym postrzeganiem takiego znaku jako odpowiedniego „reprezentanta” poważnej wiedzy. I choć, jak twierdzi Sambor Grucza, sama postać wyrażeniowa nie świadczy o tym, czy dane wyrażenie jest lub nie jest terminem, to można przypuszczać, że pełni ono rolę swoistego zastępnika określonej (specjalistycznej) treści znaczeniowej¹⁵. Można więc zakładać, że część badaczy traktuje terminy w formie metafor jako pewien etap przejściowy, po którym ich miejsce będą stopniowo zajmować ich bardziej odpowiednie dla nauki, niemetaforyczne, a zatem jednoznaczne odpowiedniki.

Brakuje zatem wyraźnych kryteriów, za pomocą których można byłoby odnieść poszczególne terminy w formie metafor do kategorii slangowych lub żargonowych i systemowo-normatywnych. Nie zawsze decydują o tym słowniki, występowanie w szeroko rozumianym dyskursie ekonomicznym

¹³ Ibidem, s. 20.

¹⁴ Ibidem, s. 21.

¹⁵ Ibidem, s. 22.

czy funkcjonowanie form synonimicznych. Analizując zebrany materiał badawczy, można jednak dostrzec pewną tendencję w procesie zapożyczenia terminów z języka-dawcy, czyli angielskiego. Prototyp anglojęzyczny terminu w formie metafory jest najczęściej przyjmowany na grunt rosyjski w postaci kalki z zachowaniem formy metaforycznej. W przypadku języka polskiego, zapożyczony termin często funkcjonuje w dwóch formach – jako kalka formy przenośnej z oznaczeniem przynależności do slangu zawodowego (slang.) oraz jako definicja, która uważana jest za normatywny odpowiednik terminu. W szukaniu odpowiedników terminów anglojęzycznych w języku polskim pomocne są różnego rodzaju słowniki internetowe¹⁶ i specjalistyczne¹⁷, encyklopedie tematyczne¹⁸ oraz teksty specjalistyczne. Ilustrują to poniższe przykłady:

- *безбилетник/эффект безбилетника* (*free rider*), *efekt gapowicza* lub *podmiot, który korzysta z dóbr lub usług w stopniu przewyższającym jego udział w kosztach ich wytworzenia*¹⁹;
- *белый рыцарь* (*white knight*), *biały rycerz/biały giermek* lub *firma lub osoba prywatna ratująca inną przed przejęciem*²⁰;
- *ловушка нищеты* (*poverty trap*), *pułapka ubóstwa*²¹ lub *sytuacja, w której bezrobotnemu nie opłaca się podejmować pracy, gdyż jego zarobki będą niewiele wyższe od zasiłku*²²;
- «*кровосмесительная*» *торговля акциями* (*incestuous share dealing*), *handlowanie akcjami zrzeszonych firm w celu zdobycia ulgi podatkowej*²³;

¹⁶ diki.pl, pons.com, reverso.net i inne.

¹⁷ Przykładowo: R. Patterson, *Kompendium terminów z zakresu finansów po polsku i angielsku*, przeł. E. Kieres, P. Granicki, Kraków 2010; *Słowniczek podstawowych pojęć na rynku Forex*, <https://comparic.pl/sowniczek-podstawowych-pojec-forex/> [dostęp: 31.05.2023]; słowniki pojęć w wydawnictwach o tematyce ekonomicznej, np.: *Słownik pojęć ekonomii instytucjonalnej*, [w:] W. Stankiewicz, *Ekonomika instytucjonalna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005.

¹⁸ Przykładowo: *Encyklopedia finansów*, <https://bankomania.pkobp.pl/encyklopedia-finansow/?page=2> [dostęp: 31.05.2023]; *Encyklopedia zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Strona_g%C5%82%C3%B3wna [dostęp: 31.05.2023].

¹⁹ https://mfiles.pl/pl/index.php/Dobro_publiczne [dostęp: 31.05.2023].

²⁰ <https://www.diki.pl>.

²¹ <http://www.ekonomiawprzykladach.pl/2013/04/puapka-ubostwa-czyli-jak-dziaaja-zle.html> [dostęp: 31.05.2023].

²² Ibidem.

²³ <https://www.diki.pl>.

- *бизнес-ангел (business angel)*, anioł biznesu lub inwestor/osoba inwestująca najczęściej w start-up, w zamian za np. udziały w spółce²⁴;
- *бульдог (bull dog)*, buldogi lub papiery wartościowe denominowane w funtach emitowane w Wielkiej Brytanii przez zagranicznych inwestorów²⁵;
- *доктор компании (company doctor)*, specjalista przygotowujący program naprawczy²⁶;
- *подкидывание ежей (porcupine provision)*, przepis utrudniający wrogie przejęcie firmy²⁷;
- *мешок с песком (sandbag)*, jedna z taktyk defensywnych, jakie może przyjąć firma w sytuacji zagrożenia ofertą przejęcia²⁸.

Obecność terminów w formie metafor w szeroko rozumianym języku ekonomii można tłumaczyć ich empirycznym charakterem. Są to tzw. terminy obserwacyjne, których treść odzwierciedla doświadczenie²⁹, co w przypadku języka specjalistycznego ekonomiki oznacza głównie terminy nazywające zjawiska występujące w różnych obszarach gospodarki. Występujące w ekonomii, w teorii ekonomicznej, terminy teoretyczne – choć w mniejszym stopniu, również przyjmują formę metaforyczną, jak przykładowo: *бюджетное накачивание (pump priming)*, zastrzyk pieniędzy; *дилемма узника (prisoner's dilemma)*, dylemat więźnia; *закрытая экономика (closed economy)*, gospodarka zamknięta; *ловушка ликвидности (liquidity trap)*, pułapka płynności; *магический треугольник экономических целей (magic triangle of economic objectives)*, magiczny trójkąt celów stabilizacji makroekonomicznej; *моральный риск/риск злоупотреблений (moral hazard)*, pokusa nadużycia.

Terminy, podobnie jak inne jednostki leksykalne, nie posiadają trwałych cech semantycznych i formalnych, dlatego transformację ich formy i treści należy traktować jako logiczną konsekwencję oddziaływania zjawisk zmieniającego się świata³⁰. Dotyczy to zwłaszcza tych systemów

²⁴ <https://brief.pl/wysokie-zwroty-z-inwestycji-w-startupy-przyciagaja-przedsiębiorców-i-managerów-w-korporacjach/> [dostęp: 31.05.2023].

²⁵ R. Patterson, *Kompendium terminów...*, op. cit., s. 53.

²⁶ <https://www.diki.pl>.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ *Termin w poznaniu i komunikacji...*, op. cit., s. 44.

³⁰ Л.М. Алексеева, *Термин и метафора...*, op. cit., s. 13.

terminologicznych, które znajdują się na etapie ciągłego rozwoju pod wpływem dynamicznie zmieniających się zjawisk w tej sferze działalności człowieka. Dlatego sposób konceptualizacji stale pojawiających się i zmieniających specjalistycznych pojęć za pomocą metaforycznej formy można tłumaczyć równie dynamiczną naturą ludzkiej myśli, w której język bierze aktywny udział³¹. Znajduje to swój przejaw w pojawianiu się we współczesnym subjętyku ekonomii nowych terminów nazywających różne zjawiska zachodzące na pograniczu gospodarki (i ekonomii), polityki i sfery społecznej, których granice znaczeniowe nie zawsze są wyraźnie zarysowane ze względu na niedookreślenie samych tych zjawisk. Metafora stanowi w takim wypadku wygodny instrument, który pozwala nadać nie do końca określonym zjawiskom nazwę, łączącą w sobie zarówno specjalistyczne pojęcie, jak i pewien dodatkowy sens w postaci jego konotacji.

Konotacja lub – jak pisze Teresa Dobrzyńska – kompleks konotacyjny stanowi zatem istotny element znaczenia metafory, ponieważ od jakości i wyrazistości jej elementów składowych zależy trafność wyrażenia metaforycznego³². Funkcją konotacji w odniesieniu do terminu ekonomicznego jest uzupełnienie informacji zawartej w jego desygnacie. Żeby informacja ta była właściwie zinterpretowana, metafora powinna być zbudowana na pewnej wspólnej dla nadawcy i odbiorcy znajomości świata, odwoływać się do tzw. powszechnie znanych cech denotowanych przez słowa przedmiotów i zjawisk, ich funkcji oraz obiegowych sądów na ich temat³³. Istotny dla metafory, szczególnie w funkcji terminu specjalistycznego, jest również czynnik czasowy, ponieważ ich funkcjonalność uwarunkowana jest aktywnym uczestnictwem w praktyce społeczno-komunikacyjnej. Dlatego motywacja niektórych metafor potrafi z czasem zanikać, co może powodować jego dezaktualizację i, w rezultacie, wyjście z użycia.

Mając na uwadze praktyczny wymiar znaków terminologicznych, również ich metaforyczna forma jest przede wszystkim podporządkowana określonym celom. Pomijając z przyczyn oczywistych aspekt estetyczny, który w przypadku terminologii ma znaczenie drugorzędne, rolą takich znaków jest przede wszystkim sprostanie wymogom racjonalności. Dzięki konieczności

³¹ V. Evans, *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, przeł. M. Buchta, Kraków 2009, s. 54.

³² T. Dobrzyńska, *Mówiąc przenośnie... studia o metaforze*, Warszawa 1994, s. 99.

³³ T. Dobrzyńska, *Tworzywo metafory*, [w:] *Studia o metaforze II*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, Wrocław 1983, s. 131.

użycia wyobraźni przenośnia pomaga skutecznie funkcjonować w życiu codziennym i zawodowym, ponieważ łączy w sobie dwa komponenty wiedzy – teoretyczną i potoczną. Wiedza teoretyczna w znaku terminologicznym to informacja, naukowa lub profesjonalna, będąca jego desygnatem. Szeroko rozumiana wiedza potoczna, będąca tworzywem metafory, jest wyrazem wspólnej (w odniesieniu do tzw. metafor wytartych w postaci frazeologizmów) lub indywidualnej (w odniesieniu do tzw. metafor twórczych) praktyki społeczno-komunikacyjnej. To kolektywne doświadczenie uczestników komunikacji (co w przypadku terminów ekonomicznych oznacza uczestników szeroko rozumianego dyskursu ekonomicznego) tworzy w wypadku metafory określone konceptualne tło pozwalające na skuteczne pełnienie funkcji elementu dyskursu specjalistycznego. Na to tło składa się przede wszystkim wiedza o desygnacie, rozmaitych elementach kultury, stereotypy, konotacje oraz elementy oceny³⁴. Połączenie tych wszystkich aspektów czyni z terminu w formie metafory złożoną kompozycję, w której wiedza specjalistyczna i potoczna powinny odpowiadać określonym wymogom stawianym językowym znakom specjalistycznym.

Mimo iż metaforyczna forma czyni z terminu niejako automatycznie znak z pogranicza języka i mowy, nadal jednak pozostaje on elementem systemu terminologicznego, który z racji swojej funkcji powinien cechować się pewnym uniwersalizmem. Oznacza to, że powinien on być właściwie interpretowany (czyli rozumiany) przez wszystkich uczestników profesjonalnego środowiska informacyjnego (lub infosfery), jaką jest subjęzyk (lub szerzej – dyskurs) ekonomiczny, który w warunkach globalizacji stał się właściwe językiem ponadnarodowym. Dlatego, żeby skutecznie pełnić swoją funkcję komunikacyjną, nośnik metafory powinien odwoływać się do możliwie uniwersalnych (nie zaś oryginalnych, idiomatycznych) przedmiotów i zjawisk. Nie oznacza to jednak, że terminom ekonomicznym w formie metafor brakuje oryginalności – w wielu rozpatrywanych przykładach takich jednostek powiązanie ich struktury pojęciowej z językową potrafi zaskoczyć swoją precyzją i obrazowością w przedstawianiu niekiedy skomplikowanych treści.

Materiał zebrany w tekstach o tematyce ekonomicznej podlega systematyzacji według określonych wzorów tworzenia wyrażen metaforycznych,

³⁴ M. Zawislawska, *Metafora w języku nauki, na przykładzie nauk przyrodniczych*, Warszawa 2011, s. 28.

polegających na wykorzystaniu różnych nośników metafory. Podstawę do tworzenia metafory najczęściej stanowi wzorec o charakterze antropocentrycznym, czyli taki, w którym przenośnia odnosi się do fizycznych i psychicznych cech właściwych człowiekowi i jego działalności³⁵. Za pomocą metafory zjawiska z teorii ekonomicznej i gospodarki można porównać nie tylko z realnie istniejącymi przedmiotami, zjawiskami i istotami z naszego realnie istniejącego świata³⁶, jak:

- człowiek – *невидимая рука рынка* (*invisible hand of the market*), *невидимая рука рынка*; *белые воротнички* (*white-collar worker*), *białe kołnierzyki*; *проблема/эффект безбилетника*, «*зайца*» (*free-rider problem*), *efekt gapowicza*;
- cechy właściwe człowiekowi – «*грязный*»/«*дурной*» *коносамент* (*dirty bill of lading*), *konosament brudny/nieczysty*;
- przedmioty – «*клочок бумаги*» (*run of paper*), *kampania typu run of paper*;
- zwierzęta – *объятия плюшевого медведя* (*teddy bear hug*), *nieдźwiedzi* / „*misiowy*” *uścisk*; *фонды стервятники* (*vulture funds*), *sępie fundusze*;
- przyroda (natura) – *стратегия голубого океана* (*blue ocean strategy*), *strategia błękitnego oceanu*; *зелёная экономика* (*green economy*), *zielona gospodarka*; *выход из огня* (*burn-out/turnaround*), *uzdrowienie/sanacja przedsiębiorstwa*;
- kolory – *чёрный/белый список* (*blacklist, whitelist*), *czarna lista/biała lista*; (*красная оговорка* (*red clause*), *akredytywa z czerwona klauzula*);
- obiekty geograficzne – *китайская стена* (*Chinese wall*), *mur chiński* (termin z dziedziny zarządzania); *кривая долины смерти* (*death-valley curve*), *krzywa doliny śmierci*;

ale również postaciami wykreowanymi w:

- literaturze, filmie i folklorze – *стратегия леди Макбет* (*Lady Macbeth strategy*), *strategia Lady Macbeth*; *предложение крестного отца* (*godfather offer*), *propozycja nie do odrzucenia*;
- religii i mitologii – *падшие ангелы* (*fallen angels*), *upadłe anioły*; *бизнес-ангел* (*business angel*), *anioł biznesu*;
- wyobraźni – *белый слон* (*white elephant*), *biały słoń*.

³⁵ Н.Ю. Бородулина, *Метафора в экономике...*, op. cit., s. 41; Е.Ю. Воякина, *Ономастическая метафора как одна из составляющих экономического лексикона*, „Филологические науки. Вопросы теории и практики” 2009, № 2(4), s. 87.

³⁶ Ibidem.

Znaczenie terminów ekonomicznych w formie metafory ujawnia się we właściwym dla nich kontekście kognitywnym i komunikacyjnym, a ich poprawna interpretacja uwarunkowana jest posiadaniem określonej wiedzy wspólnej dla uczestników dyskursu³⁷. W ten sposób przejawia się jeszcze jedna, ważna funkcja metafory, na którą wskazuje m.in. Teresa Dobrzyńska – tworzenie poczucia wspólnoty uczestników komunikacji³⁸, w tym przypadku – komunikacji profesjonalnej. Określony kontekst, w którym odbywa się ta komunikacja, nazywany też dyskursem, stanowi wspólną płaszczyznę odbioru metafory w terminologii specjalistycznej, ponieważ łączy ona uczestników tej samej praktyki społeczno-komunikacyjnej.

Pojęcie dyskursu odgrywa w językoznawstwie kognitywnym istotną rolę, ponieważ jest tym miejscem, w którym spotyka się struktura, użycie i nabywanie języka³⁹. Dyskurs jest też inaczej nazywany procesem społecznym⁴⁰ lub sferą wyspecjalizowanej praktyki społeczno-komunikacyjnej, zorientowanej przede wszystkim na cele poznawcze⁴¹. Na występowanie różnic w znaczeniach terminów analizowanych w uporządkowanych, wyabstrahowanych systemach terminologicznych i realnych tekstach wskazywało już wielu badaczy, w tym Wiktor Tatarinow⁴², Łarysa Aleksiejewa⁴³ i Julia Słożenikina⁴⁴. Obserwacja terminu w szeroko rozumianym dyskursie specjalistycznym wskazuje, że takie jego idealne cechy, jak jednoznaczność, wąska specjalizacja i brak konotacji są w znacznym stopniu względne. W takiej postaci jest on raczej elementem sfery teorii, ponieważ w realnym funkcjonowaniu posiada często odcienie znaczeniowe lub konotacje⁴⁵.

Podjęcie oparte na ścisłym powiązaniu znaczeń słów z czynnikiem społeczno-komunikacyjnym spowodowało, że problem terminologii

³⁷ А.П. Чудинов, Э.В. Будаев, *Когнитивная теория метафоры...*, op. cit., s. 55.

³⁸ T. Dobrzyńska, *Mówiąc przenośnie...*, op. cit., s. 80.

³⁹ R.W. Langacker, *Gramatyka kognitywna...*, op. cit., s. 609.

⁴⁰ R. Hodge, G. Kress, *Social Semiotics*, New York 1988, s. 6.

⁴¹ S. Gajda, *Metafora w dyskursie naukowym*, „Studia Literaria Polono-Slavica” 2008, nr 8, s. 30.

⁴² В.А. Татаринов, *Теория терминоведения: Теория термина: История и современное состояние*, т. 1, Москва 1996, s. 163–164.

⁴³ Л.М. Алексеева, *Термин и метафора...*, op. cit., s. 51.

⁴⁴ Ю.В. Сложеникина, *Термин: семантическое, формальное, функциональное варьирование*, Самара 2005.

⁴⁵ Ibidem, s. 212.

ekonomicznej wykracza już poza obszar terminoznawstwa i językoznawstwa, co w dużym stopniu jest skutkiem zatarcia się obowiązującej do niedawna w podejściu strukturalistycznym granicy między *langue* i *parole*. Oparcie podejścia kognitywnego na uzusie językowym zmieniło dotychczasowe role przypisane językowi (*langue*) i mowie (*parole*) – język kształtuje się w mowie, czyli w swoim użyciu w integracji społecznej i tym samym wpływa na cały swój system. Przejście od podejścia strukturalistycznego do tzw. językoznawstwa „otwartego”, antropologicznie zorientowanego⁴⁶, oznacza odejście od koncepcji zorientowanych na strukturę semantyczną słowa na rzecz analizowania faktów językowych pojawiających się w tekstach lub w szerzej – w dyskursie, rozumianym jako wzajemne oddziaływanie na siebie użytkowników języka za pośrednictwem komunikatów werbalnych⁴⁷.

Nakładanie się na siebie dyskursów w rezultacie wzajemnego przenikania się sfery ekonomicznej, społecznej i politycznej oraz znacząca rola środków masowego przekazu dodatkowo komplikuje ustalenie kryteriów, które pozwolą skutecznie odróżniać terminy od innych znaków. Doprowadziło to do swego rodzaju despecjalizacji języka ekonomii lub raczej powstania jego mniej wyspecjalizowanej pochodnej, której zadaniem jest przedstawienie zjawisk współczesnej gospodarki szerokiemu gronu odbiorców informacji. Pojawiające się w środkach masowego przekazu terminy w formie metafory zaczynają pełnić funkcję perswazyjną i w ten sposób stają się skutecznym narzędziem w kształtowaniu opinii publicznej⁴⁸. Termin, jako reprezentant określonej wiedzy specjalistycznej, jest często wykorzystywany jako element manipulacji⁴⁹ ze względu na autorytet wiedzy w społeczeństwie. Jego metaforyczna forma może dodatkowo te funkcje wzmacniać, ponieważ metafora jest zadaniem interpretacyjnym i w jej niedookreślonej formie może kryć się niesprecyzowana do końca treść. Można w niej również ująć treść, którą ze względów propagandowych należy złagodzić, jak przykładowo: *слишком большие, чтобы рухнуть* (*too big to fail*), *за duże, żeby упасть*; *перераспределение богатства* (*redistribution of income and health*),

⁴⁶ A. Kiklewicz, *Źródła w językoznawstwie*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 2009, nr 15, s. 214.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ U. Wiecezorek, *Wartościowanie. Perswazja. Język*. Kraków 1999, s. 103.

⁴⁹ *Termin w poznaniu i komunikacji...*, op. cit., s. 17.

redystrybucja dóbr; вынужденное конструктивное увольнение (constructive dismissal), zwolnienie się pracownika pod naciskiem dyrekcji; перегрев экономики (overheating of economy), przegrzanie gospodarki.

Terminy te określają zjawiska negatywnie postrzegane w społeczeństwie, natomiast ich przenośna forma neutralizuje to znaczenie, co z punktu widzenia funkcji zbliża je do eufemizmów. Zacieranie granic znaczeniowych jest wykorzystywane również w terminach oznaczających pozaprawne aspekty działalności z pogranicza gospodarki i polityki, jak na przykład: хищническое ценообразование (*predatory pricing*), *drapieżne ceny/ceny dumpingowe/rażące zniżanie cen*; политика вращающихся дверей (*revolving-door policy*), *polityka drzwi obrotowych*; гринмейл/зелёный шантаж (*greenmail*), *zielony szantaż/szantaż zielonymi*; перераспределение богатства (*redistribution of income and health*), *redystrybucja dóbr*.

W świetle językoznawstwa kognitywnego termin ekonomiczny w formie metafory jest zjawiskiem znacznie wykraczającym poza obszar języka specjalistycznego, w którym podlegał on ścisłym regułom określanym do tej pory przez zasady terminoznawstwa. Znak terminologiczny traci poniekąd swój status szczególnej jednostki w języku na rzecz włączenia go w powszechny proces funkcjonowania w dyskursie, co wiąże się z traktowaniem go jako jednego z realnie istniejących zdarzeń mownych. Dlatego też powszechne użycie terminów w różnych sytuacjach komunikacyjnych, zapożyczanie wewnętrzne do innych dyskursów, wiążące się z tym zjawisko polisemii, przyjmowanie na siebie innych funkcji niż poznawczo-komunikacyjna oraz wykorzystanie w dyskursach medialnych, z jednej strony, wzbogacają naszą wiedzę o tych znakach i czyni je interesującym obiektem badań, z drugiej zaś – znacznie te badania komplikują. Należy jednak pamiętać, że termin w formie metafory nadal pozostaje jednak znakiem o podwójnej naturze – w subjecku specjalistycznym pełni on rolę nośnika specjalistycznej informacji z wyraźnymi granicami znaczeniowymi, natomiast poza swoim specjalistycznym kontekstem staje się jednostką leksykalną, na której znaczenie może oddziaływać kontekst. To połączenie tych dwóch aspektów – normatywnego i uwarunkowanego kontekstowo czyni z terminu w formie metafory tak interesujący obiekt badań, szczególnie w świetle założeń językoznawstwa kognitywnego.

Wnioski

Jak starałam się pokazać w tym krótkim zarysie, terminy w formie metafor stanowią złożoną konstrukcję z obszaru języka i mowy. Przynależność do obu tych sfer powoduje, że jako jednostki w funkcji specjalnej muszą one odpowiadać określonym wymogom stawianym znakom terminologicznym. Jest to przede wszystkim wskazywanie na określony, specyficzny desygnat, który jest pojęciem z obszaru nauki (ekonomia) lub jej praktycznej implementacji (gospodarka) i działalności profesjonalnej. Występujący w ich nazwie komponent metaforyczny zbliża je do języka literackiego lub nawet potocznego, ponieważ metafora czerpie swój materiał z mowy⁵⁰. W terminie w formie metafory uzupełniają się zatem wzajemnie dwie, wydawałoby się, sprzeczne tendencje – precyzja i wskazanie na określony (specjalistyczny) desygnat, właściwe znakom terminologicznym z określonego obszaru nauki lub działalności zawodowej oraz obrazowość, niedookreśloność i interpretacyjność charakterystyczna dla przenośni.

Leżące u podstaw teorii językoznawstwa kognitywnego przekonanie o metaforycznym myśleniu człowieka, pozwala sądzić, że liczba pojęć wyrażonych za pomocą przenośni będzie rosła. Ich źródłem będzie dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, która będzie wymuszać na nas potrzebę określania nowych pojęć i nadawania im nazw. Subiektywistyczna koncepcja znaczenia w językoznawstwie kognitywnym zakłada, że doświadczenie mentalne ma bezpośrednie przełożenie na konceptualizację znaczenia wyrażenia językowego i zależy od takich czynników, jak wiedza i doświadczenie mówiącego, miejsce, w którym się znajduje, a nawet odległość od konceptualizowanego przedmiotu (zjawiska)⁵¹. Przenośnia jest w tym procesie skutecznym mechanizmem, ponieważ umożliwia optymalną konceptualizację złożonego (i czasami niedookreślonego) pojęcia i tym samym zapewnia mu efektywne funkcjonowanie w przestrzeni profesjonalnej (i poza profesjonalnej) komunikacji.

Metafora stała się w szeroko rozumianym języku ekonomii zjawiskiem powszechnym. Są to nie tylko tzw. metafory wytarte w postaci

⁵⁰ T. Dobrzyńska, *Tworzywo metafory...*, op. cit., s. 135.

⁵¹ M. Filar, *Terminologia w językoznawstwie kognitywnym – ułatwienie czy utrudnienie dla badacza?*, [w:] *Termin w językoznawstwie...*, op. cit., s. 88; E.Ю. Воякина, *Ономастическая метафора...*, op. cit., s. 87.

frazeologizmów, które odbieramy w sposób naturalny i nie zawsze uświadamiony, ale też wyrażenia wprowadzane przez autorów w postaci neologizmów, które potrafią zaskoczyć swoją obrazowością. Jest to pewna zmiana w dotychczasowym sposobie przedstawiania wiedzy specjalistycznej, polegająca na osiągnięciu celów poznawczych i komunikacyjnych za pomocą odmiennych, obrazowych środków językowych. Ich dodatkową cechą wyróżniającą często stanowi cudzysłów, który jeszcze bardziej podkreśla ich autorski charakter. Jako przykład stosowania wyrażen metaforycznych, które nie są terminami specjalistycznymi, choć niewątpliwie zawierają specjalistyczną treść, można przytoczyć poniższe wyrażenia, które dla ułatwienia ich recepcji podaję w kontekście całego zdania:

- „С целью реализации планов по развитию инфраструктуры в регионах подготовлена инициатива «инфраструктурное меню»”⁵².
- „Для решения этой задачи как раз и предложена группа стратегических инициатив, которые объединены общим названием технологических проектов-маяков”⁵³.
- „Совместно с бизнес-сообществом подготовлена «дорожная карта», которая включает 50 мероприятий и она уже начала реализовываться в плановом порядке”⁵⁴.
- „Парижское соглашение – это повторяющийся «ужин на удачу»”⁵⁵.
- „К «зомби-фирме» относится акционерная компания, прибыль которой годами меньше суммы процентов, выплачиваемых по займам, и которая фактически дотируется банками или правительствами”⁵⁶.

Spojrzenie na problem terminologii oraz konceptualizacji pojęć specjalistycznych za pomocą metaforycznej formy z perspektywy językoznawstwa kognitywnego pozwoli lepiej zrozumieć zjawisko metaforyzacji we współczesnym dyskursie ekonomicznym i rządzące nim mechanizmy na tle rozwoju współczesnego języka. Problem jednak może stwarzać samo założenie podejścia kognitywnego w badaniach nad językiem – jako językoznawstwo zorientowane „komunikacyjnie”⁵⁷ czyni obiektem swoich

⁵² „Экономист” 2021, № 8, s. 17.

⁵³ Ibidem, s. 29.

⁵⁴ Ibidem, s. 31.

⁵⁵ „Экономист” 2021, № 6, s. 19.

⁵⁶ „Экономист” 2021, № 10, s. 83.

⁵⁷ A. Kiklewicz, *Źródła w językoznawstwie...*, op. cit., s. 212.

badan realnie istniejące obiekty w środowisku komunikujących się ludzi⁵⁸. Dlatego największym wyzwaniem w badaniach nad tym zróżnicowanym i interesującym materiałem będzie stanowiło m.in. określenie, czy taki znak odpowiada wymogom współczesnego terminoznawstwa, czy jego metaforyczna forma zapewnia mu odpowiednią eksplicytność zarówno w kontekście specjalistycznym, jak i poza nim, i wreszcie – czy „otwartość” przestrzeni uzualnej języka może łączyć się z potrzebą normalizacji, która pozostaje ważnym atrybutem tak specyficznego znaku językowego, jak termin specjalistyczny.

References

- Alekseyeva L.M., *Termin i metafora*, Perm 1998.
- Borodulina N.Yu., *Metafora v èkonomike vs èkonomičeskââ metafora*, „Filologičeskie nauki. Voprosy teorii i praktiki” 2015, nr 2(44), cz. 1.
- Burzyńska A., *Kognitywna teoria metafory w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, [w:] *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Katowice 2001, s. 109–118.
- Čudinov A.P., Budaev È.V., *Kognitivnââ teoriâ metafory na sovremennom ètape razvitiâ*, „Voprosy kognitivnoj lingvistiki” 2007, nr 4, s. 54–57.
- Dobrzyńska T., *Mówiąc przenośnie ... studia o metaforze*, Warszawa 1994.
- Dobrzyńska T., *Tworzywo metafory*, [w:] *Studia o metaforze II*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, Wrocław 1983, s. 119–137.
- Evans V., *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, przeł. M. Buchta, Kraków 2009.
- Filar M., *Terminologia w językoznawstwie kognitywnym – ułatwienie czy utrudnienie dla badacza?*, [w:] *Termin w językoznawstwie*, red. D. Brzozowska, W. Chłopicki, Kraków 2012 (Język a komunikacja, 31), s. 87–93.
- Gajda S., *Metafora w dyskursie naukowym*, „Studia Literaria Polono-Slavica” 2008, nr 8, s. 29–42.
- Gemel A., *Codziennosc metafory w perspektywie kognitywistycznej. Próba krytycznej analizy*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2016, t. 1, nr 2, s. 172–186.
- Głowiński M., *Metafora, demetaforyzacja, konteksty*, [w:] *Studia o metaforze II*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, Wrocław 1983, s. 89–101.

⁵⁸ Ibidem, s. 212–213.

- Gomola A., *Zbieżność terminów a zbieżność pojęć. Ucieleśnienie w językoznawstwie kognitywnym i teologii feministycznej*, [w:] *Termin w językoznawstwie*, red. D. Brzozowska, W. Chłopicki, Kraków 2012 (Język a komunikacja, 31), s. 247–252.
- Hodge R., Kress G., *Social Semiotics*, New York 1988.
- Kiklewicz A., *Źródła w językoznawstwie*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 2009, nr 15, s. 205–216.
- Lakoff G., Johnson M., *Metafory w naszym życiu*, przeł. i wstęp T.P. Krzeszowski, Warszawa 2010².
- Langacker R.W., *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 2009.
- Słożenikina Ů.V., *Termin: semantičeskoe, formal'noe, funkcional'noe var'irovanie*, Samara 2005.
- Tatarinov V.A., *Teoriâ terminovedeniâ: Teoriâ termina: Istoriâ i sovremennoe sostoânienie*, t. 1, Moskva 1996.
- Termin w poznaniu i komunikacji. Dyskusja panelowa, Kraków, 17 marca 2010*, [w:] *Termin w językoznawstwie*, red. D. Brzozowska, W. Chłopicki, Kraków 2012 (Język a komunikacja, 31), s. 17–46.
- Tokarski R., *Słownictwo jako interpretacja świata*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 343–370.
- Voâkina E.Ů., *Onomastičeskââ metafora kak odna iz sostavlâûših èkonomičeskogo leksikona*, „Filologičeskie nauki. Voprosy teorii i praktiki” 2009, nr 2(4), s. 87–89.
- Wieczorek U., *Wartościowanie. Perswazja. Język*, Kraków 1999.
- Zawisławska M., *Metafora w języku nauki, na przykładzie nauk przyrodniczych*, Warszawa 2011.